

LITERA

© Ullstein Buchverlage GmbH, Berlin. Published in 1968 by Claassen Verlag
Za to izdajo Študentska založba Litera 2013
Naslov izvirnika: Die Wand

Vse pravice pridržane.

Brez predhodnega pisnega dovoljenja Študentske založbe Litera je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem, javnim interaktivnim dostopom ali shranitvijo v elektronski obliki.

Knjiga je izšla z denarno pomočjo Javne agencije za knjigo RS in Mestne občine Maribor.

Izdajo tega dela je podprla ustanova TRADUKI, literarna mreža, katere člani so Ministrstvo za evropske in mednarodne zadeve Republike Avstrije, Ministrstvo za zunanje zadeve Zvezne republike Nemčije, Švicarska kulturna fundacija Pro Helvetia, KulturKontakt Avstrija, Goethe-Institut, Javna agencija za knjigo Republike Slovenije, Ministrstvo za kulturo republike Hrvaške, resor za kulturo Vlade Kneževine Liechtenstein, Kulturna fundacija Liechtenstein in fundacija S. Fischer Stiftung.

traduki^T

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

821.112.2(436)

HAUSHOFER, Marlen, 1920-1970

Stena / Marlen Haushofer ; prevedla Amalija
Maček. - Maribor : Študentska založba Litera,
2013. - (Knjižna zbirka Babilon)

ISBN 978-961-6949-01-9

COBISS.SI-ID 76869377

Marlen Haushofer

STENA

prevedla Amalija Maček

Staršem v spomin

Danes, petega novembra, začenjam pisati svoje poročilo. Vse bom zapisala kar najbolj natančno. Toda trenutno ne vem niti tega, ali je danes res peti november. V teku pretekle zime sem izgubila nekaj dni. Prav tako ne vem, kateri dan v tednu je. Mislim pa, da to ni tako pomembno. Oprem se lahko le na skope beležke; skope zato, ker nikdar nisem pričakovala, da se bom sploh kdaj lotila pisanja, predvsem pa se bojim, da moji spomini marsikdaj odstopajo od tega, kar sem resnično doživela.

To pomanjkljivost imajo verjetno vsa poročila. Ne pišem, ker bi me pisanje veselilo, a sem preprosto prišla do točke, ko moram pisati, če nočem izgubiti razuma. Nikogar namreč ni, ki bi lahko razmišljal namesto mene in skrbel zame. Ne pričakujem, da bo kdo kdajkoli našel te zapiske. Trenutno ne vem niti, ali si to želim. Morda bom to vedela, ko bom končala pisanje.

Zadala sem si to nalogo, da bi me obvarovala bolščanja v mrak in bojazni. Kajti res se bojim. Strah se od vsepovsod plazi proti meni, jaz pa nočem le čakati, da me doseže in se me polasti. Pisala bom, dokler se ne bo stemnilo, in ta nova dejavnost, ki je nisem vajena, naj bi me utrudila, da bo moja glava prijetno prazna in dremava. Juter se ne bojim, le dolgih, mračnih popoldnevov.

Ne vem natanko, koliko je ura. Verjetno tam okrog tretje popoldne. Svojo uro sem izgubila, a mi že prej ni kaj dosti pomagala, saj je bila drobna, zlata zapestna ura pravzaprav le draga igračka, ki nikdar ni hotela natančno kazati časa. Imam kemični svinčnik in tri navadne svinčnike. Kemični svinčnik se je že skoraj zasušil, s svinčnikom pa zelo nerada pišem. Zapisano ne odstopa dovolj od papirja. Nežne sive poteze se na rumenkasti podlagi kar zabrišejo. Vendar nimam izbire. Pišem na hrbtni strani starih koledarjev in na orumenel poslovni pisemski papir, ki je bil last Huga Rüttlingerja, velikega zbiratelja in hipohondra.

Svoj zapis bi pravzaprav morala začeti prav s Hugom, kajti če ne bi bil tako obseden z zbirateljstvom in če ne bi bil tak

hipohonder, me danes ne bi bilo tukaj; verjetno sploh ne bi bila več živa. Hugo je bil mož moje sestrične Luise in precej premožen človek. Bogastvo si je pridobil s tovarno kotlov. Šlo je za prav posebne kotle, ki jih je proizvajal le Hugo. Žal sem pozabila, zakaj so bili ti kotli tako edinstveni, pa čeprav sem bila primorana vedno znova poslušati njegove razlage. A to zdaj sploh ni pomembno. Vsekakor je bil Hugo tako premožen, da si je moral privoščiti kaj izjemnega, in zato si je privoščil lov. Lahko pa bi si kupil tudi dirkalne konje ali jahto. Toda Hugo se je konjev bal, na ladijskem krovu pa mu je postalo slabo v istem hipu, ko je stopil nanj.

Tudi z lovom se je ukvarjal le zaradi ugleda. Bil je slab strelec in ubijanje ubogih srn se mu je upiralo. Zato je raje povabil poslovne partnerje in ti so z Luise in lovcem opravili predpisani odstrel, medtem ko je sam sklenil dlani na trebuhu, sedel na udoben stol pred lovsko kočo in zadremal na soncu. Vselej je bil v naglici in ves izmučen, tako da je zaspal, kakor hitro je sedel – ogromen, debel moški, ki so ga preganjale mračne bojazni in od katerega so vsi po vrsti zahtevali preveč.

Rada sem ga imela in skupna nama je bila ljubezen do gozda in nekaj mirnih dni v lovski hiši. Ni ga motilo, če sem bila v njegovi bližini, medtem ko je sede dremal. Hodila sem na krajše sprehode in uživala v tišini po vsem tistem mestnem vrvežu.

Luise je bila strastna lovka, zdrava, rdečelasa oseba, ki se je spogledovala z vsakim moškim, ki ji je prekrižal pot. Ker je gospodinjstvo prezirala, je bila zelo vesela, če sem mimogrede še malo poskrbela za Huga, mu skuhala kakav ali katerega od njegovih neštetihi zeliščnih pripravkov. Bolestno ga je skrbelo za lastno zdravje, česar takrat nisem mogla razumeti, saj je bilo njegovo življenje ena sama gonja, njegov edini užitek pa dremež na soncu. Zelo občutljiv je bil in kljub svoji poslovni spretnosti (predpostavljala sem, da to lastnost ima) je bil preplašen kot

majhen otrok. Naravnost oboževal je popolnost in red, tako da se je na pot vselej odpravil z dvema zobnima ščetkama. Na zalogi je imel več primerkov vsakega predmeta, kar mu je očitno vlivalo občutek varnosti. Sicer pa je bil zelo izobražen, uvideven in slab kvartopirec.

Ne spominjam se, da bi se z njim kdajkoli pogovarjala kaj pomembnejšega. Včasih se je trudil v tej smeri, a je vsakokrat še predčasno odnehal, morda iz sramežljivosti ali preprosto zato, ker se mu je zdelo preveč naporno. Meni je to prijalo, kajti globoki pogovori bi naju samo spravljali v zadrego.

Takrat se je kar naprej govorilo o atomskih vojnah in njihovih posledicah, zaradi česar si je Hugo v lovski koči ustvaril manjšo zalogo živil in drugih potrebščin. Luise, ki se ji je vse to početje zdelo nesmiselno, se je jezila in bala, da se bo vest o tem razširila po okolici in privabila vlomilce. Verjetno je imela prav, toda glede takšnih stvari je bil Hugo včasih tako trmoglav, da njegove volje nisi mogel zlomiti. Pojavile so se mu težave s srcem in želodčni krči, ki so trajali, dokler se ni Luise vdala. Pravzaprav ji je bilo tudi precej vseeno.

Tridesetega aprila sta me Rüttlingerjeva povabila, naj grem z njima v lovsko kočo. Že dve leti sem bila vdova, hčerki sta bili skoraj odrasli, in svoj čas sem lahko preživljala, kakor sem želela. Vendar svoje svobode skorajda nisem izkoriščala. Že od nekdaj sem bila zapečkarica, tako da sem se najbolje počutila doma. Le Luisina vabila sem redko zavrnila. Tako rada sem imela lovsko kočo in gozd, zato sem z veseljem potrpehla tri ure vožnje. Tudi tistega tridesetega aprila sem sprejela povabilo. Nameravali smo ostati tri dni, razen mene ni bilo drugih gostov.

Lovska kočica je pravzaprav nadstropna lesena vila, zgrajena iz masivnih tramov in še danes dobro ohranjena. V pritličju je velika bivalna kuhinja v kmečkem slogu, poleg nje pa spalnica in majhna izba. V prvem nadstropju, okrog katerega se vije lesena

veranda, so tri manjše sobe za goste. V najmanjši izmed teh sob sem takrat prebivala jaz. Približno petdeset korakov dalje na pobočju, ki se spušča proti potoku, stoji lesena hišica za lovca, pravzaprav le nekakšna lopa, poleg nje pa tik ob cesti še iz desk zbita garaža, ki jo je dal postaviti Hugo.

Tri ure smo se torej peljali z avtom in se ustavili v vasi, da bi Hugo pri lovcu prevzel psa. Psu, bavarskemu barvarju, je bilo ime Ris in je bil sicer Hugov, a je odraščal pri lovcu, ki je skrbel zanj. Lovcu je začuda uspelo psu privzgojiti, da je v Hugu videl svojega gospodarja. Za Luise pa se ni zmenil in je tudi ni ubogal, temveč se ji je raje na daleč ognil. Do mene je bil prijazno nevtralen, a se je rad zadrževal v moji bližini. Lep pes je bil, s temno, rdečkastorjavo dlako, poleg tega pa odličen lovski pes. Malo smo poklepetali z lovcem in se dogovorili, da bo naslednjega večera odšel z Luise na lov. Nameravala je ustreliti srnjaka; ravno prvega maja je bilo konec lovopusta. Pogovor se je zavlekel, kakor je to običajno na deželi, in celo Luise, ki teh običajev nikdar ni mogla razumeti, je brzdala svojo nestrpnost, da ne bi vznejevoljila lovca, ki ga je nujno potrebovala.

Do lovske kočice smo prispeli šele okrog tretje ure popoldne. Hugo je takoj znosil nove zaloge iz prtlačnika v shrambo. Na špiritnem gorilniku sem skuhalo kavo, in ko je Hugo po malici ravnokar malo zadremal, mu je Luise predlagala, naj gre z njo še enkrat v vas. Seveda je to rekla iz čiste zlobe. Bila pa je zelo pretkana, saj je poudarjala, da je gibanje neobhodno potrebno za Hugovo zdravje. Okrog pol pete ga je končno pregovorila in se zmagoslavno odpravila z njim v dolino. Vedela sem, da bosta končala v vaški gostilni. Luise se je rada družila z gozdarskimi hlapci in kmečkimi fanti in niti pomislila ni, da se ji nabrita družina morda skrivaj posmehuje.

Pospravila sem krožnike z mize in obesila obleke v omaro; ko sem končala, sem sedla na s soncem obsijano klopo pred hišo. Lep

topel dan je bil in vremenska napoved je obetala, da bo še naprej jasno. Sonce je poševno padalo na smreke in bi moralo kmalu zaiti. Lovska kočica leži v majhni kotanji na koncu soteske, pod strmo vzpenjajočimi se gorami.

Medtem ko sem sedela in na obrazu občutila še zadnje tople sončne žarke, sem opazila, da se je Ris vrnil. Verjetno ni ubogal Luise, pa ga je za kazen poslala nazaj. Kar videla sem, da je bil okregan. Prišel je do mene, me zaskrbljeno pogledal in mi položil glavo na kolena. Nekaj časa sva tako obsedela. Pobožala sem ga in ga potolažila, kajti vedela sem, da Luise povsem napačno ravna z njim.

Ko je sonce izginilo za smrekami, se je shladilo in na jaso so se spustile modrikaste sence. Z Risom sva odšla v hišo, zakurila sem veliki štedilnik in začela kuhati neke vrste rižoto. Seveda mi tega ne bi bilo treba, a sem bila lačna, poleg tega pa sem vedela, da ima Hugo rad pravo, toplo večerjo.

Ob sedmih mojih gostiteljev še ni bilo nazaj. To tudi skorajda ni bilo mogoče, saj sem pričakovala, da se ne bosta vrnila pred pol deveto. Nahranila sem psa, pojedla svoj del rižote in naposled v soju petrolejke prebrala časopise, ki jih je Hugo vzel s seboj. Od toplote in tišine se mi je dremalo. Ris se je umaknil v vdolbino pod pečjo, kjer je tiho in zadovoljno sopel. Ob devetih sem sklenila, da grem spat. Zaklenila sem vrata in vzela ključ v svojo izbo. Tako utrujena sem bila, da sem kljub vlažno hladni prešiti odeji takoj zaspala.

Prebudila sem se, ko mi je sonce obsijalo obraz, in se nemudoma spomnila prejšnjega večera. Ker smo imeli samo en ključ, drugega pa je imel lovec, bi me morala Luise in Hugo ob svojem prihodu zbuditi. V kopalnem plašču sem stekla dol po stopnicah in odklenila vhodna vrata. Ris me je pričakal z neučakanim cviležem in planil mimo mene na prosto. Odšla sem v spalnico, čeprav sem bila prepričana, da tam ni žive duše, okno je bilo zamreženo, poleg tega se Hugo ne bi mogel stlačiti niti skozi nezamreženo okno. Postelji sta bili seveda nedotaknjeni.

Ura je bila osem; očitno sta ostala v vasi. Zelo sem bila začudena. Hugo je sovražil prekratke gostilniške postelje in nikdar ne bi bil tako brezobziren, da bi me čez noč pustil samo v lovski koči. Nisem mogla razumeti, kaj se dogaja. Ponovno sem odšla v svojo izbo in se oblekla. Bilo je še zelo hladno in na Hugovem črnem mercedesu se je lesketala rosa. Skuhala sem si čaj in se nekoliko pogrela, nato pa sem se z Risom odpravila na pot v dolino.

Komaj sem opazila, kako hladno in vlažno je v soteski, ker sem premlevala, le kaj se je zgodilo z Rüttingerjevima. Morda je Huga zadela srčna kap. Kakor je to običajno pri hipohondrih, njegovih težav nismo več jemali resno. Pospešila sem korak in poslala Risa naprej. Veselo je zalajal in se pognal v tek. Nisem pomislila na to, da bi si obula gojzarje, zato sem se zdaj po ostrem kamenju nerodno spotikala za njim.

Ko sem končno prišla na konec soteske, sem zaslišala, kako je Ris nenadoma zatulil od bolečine in strahu. Zavila sem okrog skladovnice drv, ki mi je zakrivala pogled, in pred seboj zagledala hlipajočega Risa. Iz gobca mu je tekla okrvavljena slina. Sklonila sem se in ga pobožala. Ves se je tresel, ko se je stisnil k meni, in tiho cvilil. Morda se je ugriznil v jezik ali si poškodoval zob. Ko sem ga spodbudila, naj z menoj nadaljuje pot, je skrnil rep med noge, se postavil predme in me s telesom odrival po poti nazaj.

Nisem mogla ugotoviti, kaj ga tako plaši. Cesta je na tem mestu zavila iz soteske in kolikor daleč mi je segal pogled, se je povsem samotna in mirna kopala v jutranjem soncu. Nejevoljo sem odrinila psa in sama nadaljevala pot. Na srečo sem zaradi njegovega oviranja hodila počasneje, kajti čez nekaj korakov sem se s čelom silovito zaletela in se opotekla nazaj.

Ris je nemudoma spet zacvilil in se mi stiskal k nogam. Osu plo sem iztegnila roko in zatipala nekaj gladkega in hladnega: gladko, hladno prepreko na mestu, na katerem vendar ni moglo

biti prav ničesar drugega kot zrak. Počasi sem poskusila znova in spet je moja dlan zadela ob nekaj, kar je spominjalo na okensko steklo. Nato sem zaslišala glasno utripanje, se ozrla naokrog in dojela, da gre za moj lastni srčni utrip, ki mi je plal v ušesih. Moje srce je že občutilo strah, še preden sem se ga ovedela.

Sedla sem na drevesni štor ob robu ceste in poskusila premisliti nastali položaj. Ni mi uspelo. Imela sem občutek, da so me v hipu zapustile vse misli. Ris se je priplazil bližje in krvava slina mu je kapljala na moj plašč. Božala sem ga, dokler se ni pomiril. Nato pa sva skupaj opazovala cesto, ki se je vsa spokojna in svetla vila v jutranji svetlobi.

Še trikrat sem vstala in se prepričala, da je tukaj, tri metre pred menoj, res nekaj nevidnega, gladkega in hladnega, kar mi preprečuje, da bi nadaljevala pot. Pomislila sem na čutno prevaro, a sem seveda vedela, da ne gre za to. Lažje bi sprejela, da sem malo trčena, kakor da je pred menoj srhljiva nevidna stvar. Toda tu sta bili še Ris s svojim krvavečim gobčkom in buška na mojem čelu, ki je vse bolj bolela.

Ne vem, kako dolgo sem sedela na štoru, toda spominjam se, da so mi misli uhajale k povsem nepomembnim stvarem, kakor da se za nobeno ceno nočejo sprijazniti z nedoumljivim izkustvom.

Sonce je vzšlo in mi ogrelo hrbet. Ris si je lizal in lizal gobček in naposled nehal krvaveti. Očitno se ni tako hudo poškodoval.

Dojela sem, da moram nekaj storiti, zato sem Risu ukazala, naj obsedi na mestu. Nato sem se z iztegnjenimi rokami previdno približala nevidni prepreki in se pretipala vzdolž nje do zadnje skale v soteski. Tu poti nisem mogla več nadaljevati.

Na drugi strani ceste sem lahko prišla do potoka in šele tedaj sem opazila, da je bil potok nekoliko zajezen in da je prestopal bregove. Vendar je bilo v njem le malo vode. Ves april je bil suh in tudi sneg je že skopnel. Na drugi strani stene, kakor sem poimenovala to stvar, kajti neko ime sem ji vendarle morala nadeti, ko

je že obstajala – na drugi strani stene je bila potočna struga nekaj časa skorajda presušena, nato pa je voda tekla dalje kot potoček. Očitno si je že utrla pot skozi prepustni apnenec. Stena torej ni mogla segati globoko v zemljo. Za hip sem si oddahnila. Zajezenega potoka nisem hotela prečkati. Nisem pričakovala, da bi se stena na drugem bregu nenadoma končala, kajti v tem primeru bi se tudi Hugo in Luise brez težav vrnila.

Nenadoma sem opazila dejstvo, ki me je podzavestno že ves čas begalo, in sicer, da je bila cesta povsem prazna. Že davno bi se moral kdo zganiti. Povsem logično bi bilo, da bi se vaščani radovedno zbrali pred steno, in celo če nobeden od njih ne bi odkril stene, bi vendarle morala nanjo naleteti Hugo in Luise. To, da nikjer ni bilo videti žive duše, se mi je zdelo še večja uganka kot sama stena.

Čeprav je sijalo sonce, me je začelo mraziti. Najbližja mala kmetija, pravzaprav le kočja, je bila takoj za prvim ovinkom. Če bi prečkala potok in se nekoliko vzpela po gorskem travniku, bi jo morala videti.

Vrnila sem se k Risu in ga tolažila, čeprav je bil kar priseben in bi verjetno jaz bolj potrebovala nekaj prijaznih besed. Njegova navzočnost mi je bila nenadoma v veliko tolažbo. Sezula sem si čevlje in nogavice in prebredla potok. Na drugi strani se je stena nadaljevala in potekala ob vznožju gorskega travnika. Končno sem lahko uzrla kočjo. Povsem tiho se je kopala v soncu; mirna, znana podoba. Ob vodnjaku je stal možki s pokršeno desno roko na pol poti od vodnega curka do obraza. Star mož, ki se je želel umiti. Naramnice so mu kot kače opletale okrog nog, rokave si je zavihal. Toda z roko ni dosegel obraza. Sploh se ni premikal.

Zaprta sem oči in malo počakala, nato pa spet pogledala. Starrec je še kar negibno stal tam. Tedaj sem ugotovila, da se je s koleno in levico opiral ob rob kamnitega korita in zato verjetno ni mogel pasti. Zraven hiše je bil vrtiček, v katerem so poleg

potonik in srčkov rasle tudi začimbnice. Tam je stal tudi tršat, razmršen španski bezeg, ki pa je že odcvetel. April je bil celo tukaj v gorah že skoraj poletno topel. V mestu so tudi potonike že odcvetele. Iz dimnika se ni vil dim.

S pestjo sem udarila ob steno. Malo me je zbolelo, a zgodilo se ni nič. Nenadoma me niti ni več mikalo, da bi razbila steno, ki me je ločevala od nepojmljivega, kar se je pripetilo staremu možu ob vodnjaku. Zelo previdno sem se vrnila čez potok do Risa, ki je nekaj ovohaval in očitno pozabil na strah. Našel je mrtvega brgleza. Glavico je imel razbito in prsi zamazane s krvjo. Ta brglez je bil le prvi v celi vrsti ptičev, ki so tako žalostno izgubili življenje tistega sončnega majskega jutra. Iz nedoločljivega razloga se bom za vselej spominjala tega brgleza. Medtem ko sem ga opazovala, sem končno zaznala predirljive krike ptic. Verjetno sem jih slišala še mnogo prej, a se jih nisem zavedala.

Nenadoma sem hotela samo proč, nazaj v lovsko kočo, proč od žalostnih krikov in malih okrvavljenih trupel. Tudi Ris se je spet vznemiril, cvilil je in se privijal k meni. Na povratku skozi sotesko se je držal ves čas ob meni, jaz pa sem mu prijazno prigovarjala. Ne vem več, kaj sem mu govorila, ampak zdelo se mi je pomembno, da preženem tišino v tisti mrakobni, vlažni soteski, kjer je svetloba zelenkasto prosevala skozi bukovo listje in so potčki polzeli po golih skalah na moji levi.

Z Risom sva se znašla v neugodnem položaju, a tedaj še nisva niti vedela, kako hudo je. Vendar nisva bila povsem izgubljena, ker sva bila dva.

Lovska kočica se je kopala v soncu. Rosa na mercedesu se je posušila, streha se je lesketala skorajda rdečkasto črno; nekaj metu-ljev je prijadralo na jaso in sladkobno je zadišalo po toplih smrekovih iglicah. Sedla sem na klop pred hišo in nemudoma se mi je vse, kar sem videla v soteski, zazdelo povsem neresnično. To preprosto ni moglo biti res, takšne stvari se preprosto ne dogajajo,